

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 416

**Współczesne problemy ekonomiczne.
Rozwój zrównoważony w wymiarze
globalnym i europejskim**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-561-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Bernadeta Baran: Idea zielonej gospodarki w UE a perspektywy rozwoju energetyki odnawialnej w Polsce / The idea of green economy in the EU vs. perspectives of renewable energy development in Poland.....	9
Beata Będzik: Ważkość kapitału społecznego w kształtowaniu spójności społecznej / Validity of social capital in shaping social cohesion.....	17
Jan Borowiec: Wzrost gospodarczy a zmiany w spójności gospodarczej i społecznej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej / Economic growth vs. changes in the economic and social cohesion in Central and Eastern European countries.....	26
Jarosław Czaja: Euroizacja jako skutek spowolnienia integracji monetarnej w Unii Europejskiej / Euroization as an effect of slower monetary integration in the European Union.....	36
Mariusz Czupich: Spójność społeczna w wybranych krajach Unii Europejskiej / Social cohesion in selected countries of the European Union.....	44
Małgorzata Dziembała: Rozwój transgranicznych systemów innowacji w dobie globalizacji – przykład regionu Venlo-Niederrhein / Cross-border innovation systems development in a globalizing world – the Venlo-Niederrhein example.....	53
Joanna Jahn: Eksport wyrobów wysokiej techniki w Unii Europejskiej / Export of high tech in the European Union.....	65
Urszula Kalina-Prasznic: Reformy emerytalne a polityka spójności ekonomicznej / Pension reforms vs. cohesion policy.....	75
Maria Kola-Bezka: Zmiany pozycji konkurencyjnej regionów NUTS 3 w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 2000–2012 / Changes in the competitive position of nuts 3 regions in Central and Eastern Europe in 2000-2012.....	83
Agnieszka Kwarcińska: Międzynarodowe inicjatywy normatywne w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) jako wyraz działań na rzecz zrównoważonego rozwoju / International normative initiatives in corporate social responsibility (CSR) as a manifestation of actions for sustainable development.....	95
Dorota Michalak: Analiza skutków zmian klimatu i wynikających z nich działań adaptacyjnych podejmowanych przez Unię Europejską / Analysis of the impact of climate changes and resulting the reform adaptation measures taken by the European Union.....	104

Aleksandra Nacewska-Twardowska: Liberalizacja polityki handlowej UE a zmiany w handlu towarami / European Union trade liberalization and changes in goods trade	113
Jacek Pera: Ocena stabilności makroekonomicznej w gospodarkach unijnych w świetle procedury nierównowagi makroekonomicznej. Aspekt ryzyka zjawisk kryzysowych / Evaluation of macroeconomic stability in the economies of the EU in the light of the macroeconomic imbalance procedure. Risk aspect of the crisis phenomenon	123
Dariusz Perło: Inteligentne specjalizacje a rozwój zrównoważony / Smart specializations and sustainable development	136
Grażyna Rzeszotarska: Strategia „Europa 2020” – narzędzie realizacji koncepcji inteligentnego rozwoju w krajach UE / The Europe 2020 strategy – a tool to implement the concept of smart growth in the EU.....	145
Małgorzata Szczepaniak: Polityka fiskalna w czasie kryzysu gospodarczego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej / Fiscal policy during the economic crisis in the countries of Central and Eastern Europe	153
Barbara Wieliczko: Zrównoważenie rolnictwa UE a WPR i strategia „Europa 2020” / Sustainability of agriculture in the EU vs. cap and “Europe 2020” strategy.....	164
Maria Zuba-Ciszewska: Wkład idei spółdzielczości wywodzącej się z socjalizmu zrzeszeniowego w koncepcję CSR / The contribution of the idea of cooperativeness descending from the association socialism into the concept of CSR	172

Wstęp

Współczesne otoczenie społeczno-ekonomiczne jest bardzo skomplikowane. Złożoność ta inspiruje ekonomistów do podejmowania wielokierunkowych badań, skupiających się na poszukiwaniu rozwiązań zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i praktycznym. Jednym z najważniejszych problemów ekonomicznych, które z punktu widzenia rozwoju i wzrostu społeczno-gospodarczego wymagają dogłębnych i szerokich eksploracji, jest zrównoważony rozwój.

W prezentowanym Państwu opracowaniu naukowym zatytułowanym „Rozwój zrównoważony w wymiarze globalnym i europejskim” podjęto próbę opisu i analiz kwestii związanych z szeroko pojętymi zagadnieniami rozwoju zrównoważonego w wymiarze globalnym i europejskim. Tematyka zawartych w publikacji tekstów jest zróżnicowana, odzwierciedla bowiem zarówno wieloaspektowość koncepcji rozwoju zrównoważonego, jak i różnorodność działań podejmowanych przez Unię Europejską i wspólnotę międzynarodową na rzecz wspierania takiego właśnie modelu rozwoju. Autorzy ujętych w niniejszej pracy artykułów naukowych dołożyli wielu starań, aby studium to odnosiło się do empirii i rzeczywistości współczesnej gospodarki. W efekcie tych dążeń powstało opracowanie charakteryzujące się wysokim poziomem merytorycznym oraz dużą aktualnością omawianej problematyki. Pozwala to mieć nadzieję, że zawarte w prezentowanej publikacji przekazy okażą się nie tylko pomocne w głębszym zrozumieniu rozwoju obecnego stanu współczesnej gospodarki, lecz także będą przyczynkiem do dalszych naukowych analiz, tym bardziej że wielogłos w sprawach tak aktualnych, jakie obejmują treści poruszone w artykułach, stanowi przegląd opinii wielu polskich środowisk uniwersyteckich.

Przekazując tę publikację do rąk Czytelników, mamy głębokie przekonanie, że zawarte w niej myśli i idee spotkają się z dużym zainteresowaniem pracowników naukowych, teoretyków, praktyków, studentów studiów ekonomicznych i innych kierunków. Chcielibyśmy także bardzo podziękować wszystkim Autorom za umieszczone w prezentowanym wydawnictwie teksty, ufając, że nasza współpraca będzie kontynuowana.

*Grażyna Wolska
Jan Borowiec
Bernadeta Baran*

Barbara Wieliczko

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy
e-mail: barbara.wieliczko@ierigz.waw.pl

ZRÓWNOWAŻENIE ROLNICTWA UE A WPR I STRATEGIA „EUROPA 2020”

SUSTAINABILITY OF AGRICULTURE IN THE EU VS. CAP AND “EUROPE 2020” STRATEGY

DOI: 10.15611/pn.2016.416.17

JEL Classification:

Streszczenie: Rolnictwo UE odpowiada za 10% emitowanych przez Unię gazów cieplarnianych, co oznacza, iż sektor ten musi aktywnie uczestniczyć w przewidzianej w strategii „Europa 2020” redukcji emisji tych gazów. Rolnictwo ma również odgrywać istotną rolę w produkcji biomasy. Ponadto rolnictwo wraz z leśnictwem zajmują 78% powierzchni UE, co sprawia, iż spoczywa na nim zadanie ochrony zasobów naturalnych. Celem artykułu jest przedstawienie, w oparciu o analizę dokumentów, zadań stawianych przed rolnictwem w strategii „Europa 2020” oraz zmian w polityce UE wobec rolnictwa mających służyć zwiększeniu zrównowazenia środowiskowego działalności rolniczej, a także ocena adekwatności tych działań dokonana na podstawie studiów literaturowych. Wyniki analizy wskazują na to, iż WPR uwzględni trzy aspekty zrównowazenia. Systematycznie rośnie przy tym znaczenie kwestii środowiskowych w instrumentarium WPR. Nadal jednak nie udało się wypracować skutecznego mechanizmu zbalansowanego powiązania tych trzech aspektów, który zapewniłby podniesienie efektywności działań realizowanych w ramach WPR.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, rolnictwo, WPR, strategia „Europa 2020”.

Summary: EU agriculture is responsible for 10% of emissions of GHG generated by the EU, which means that this sector has to participate actively in the reduction of these gases emissions which is foreseen in the “Europe 2020” strategy. Agriculture also plays an important role in the production of biomass. Moreover, agriculture and forestry occupy 78% of the EU, thus its role is to conserve natural resources. The aim of the article is to present, based on the analysis of documents, the tasks facing agriculture in the “Europe 2020” strategy, and already implemented changes in EU policy towards agriculture which serve to increase the environmental sustainability of farming and to assess the adequacy of these measures made on the basis of literature review. The results of the analysis indicate that the CAP takes into account all aspects of sustainable development. At the same time environmental issues are steadily growing in importance within the CAP. However, an effective mechanism for balanced relationship of these three aspects, which would lead to increase in the efficiency of the implemented measures, has not been introduced.

Keywords: sustainable development, agriculture, CAP, “Europe 2020” strategy.

1. Wstęp

Zrównoważony rozwój to koncepcja od kilku dekad stanowiąca przynajmniej deklaracyjny, jeśli nie faktyczny, cel działań podejmowanych przez różne podmioty w odniesieniu do realizowanej przez nie strategii rozwoju. O zrównoważonym rozwoju szeroko mówi się również w odniesieniu do rolnictwa, którego kondycja jest ściśle uzależniona od stanu środowiska naturalnego, kluczowego dla zrównoważonego i trwałego rozwoju.

Unia Europejska w ramach swojej Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) oraz innych obszarów aktywności stara się propagować i wspierać zrównoważony rozwój sektora rolnego. Jednakże deklarowane cele strategiczne nie zawsze są w pełni realizowane, gdyż stosowane instrumenty mogą okazać się nieskuteczne lub nawet kontrproduktywne.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie, w oparciu o analizę dokumentów, zadań stawianych przed rolnictwem w Strategii 2020 oraz dotychczas wdrożonych zmian w polityce UE wobec rolnictwa, mających służyć zwiększeniu zrównoważenia środowiskowego działalności rolniczej, a także ocena adekwatności tych działań dokonana na podstawie studiów literaturowych i analizy danych statystycznych.

W części dotyczącej zrównoważenia rolnictwa w UE po krótkiej prezentacji samego pojęcia „zrównoważony rozwój” omówiono zrównoważenie rolnictwa w UE. W kolejnej części przedstawiono cele strategii „Europa 2020” w odniesieniu do rolnictwa oraz zakres realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju w ramach WPR. Z uwagi na ograniczenia dotyczące długości artykułu analiza WPR dotyczy kształtu tej polityki w obecnym okresie programowania, czyli w latach 2014–2020. W związku z tym ocena WPR będzie dotyczyła jedynie przewidywanego oddziaływania instrumentarium WPR na zrównoważenie rolnictwa UE. Natomiast w ostatniej części dokonano oceny adekwatności zadań stawianych przed rolnictwem w ramach Strategii 2020 i WPR w kontekście zrównoważonego rozwoju.

2. Zrównoważenie rolnictwa w UE

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stała się niezwykle popularna w efekcie dyskusji nad raportem przygotowanym na zlecenie ONZ, zatytułowanym „Nasza wspólna przyszłość” (raport Brundtland) [Our common future 1987]. Zrównoważony rozwój to pojęcie dotyczące wielu różnych aspektów rozwoju i jest w różny sposób definiowane i interpretowane¹. Generalnie jednak można stwierdzić, iż celem zrównoważonego rozwoju jest „zapewnienie trwałej poprawy jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń przez odpowiednie kształtowanie proporcji pomiędzy kapitałem ekonomicznym, ludzkim i przyrodniczym” [Żmija 2014]. Zrównowa-

¹ Szeroko problematyka ta została omówiona np. w [Mazur-Wierzbicka 2005].

zenie rolnictwa i proces zrównoważonego rozwoju tego sektora to pojęcia bardzo złożone. Relacje między aspektami społecznymi, środowiskowymi i ekonomicznymi są tu szczególnie silne, gdyż większość typów produkcji rolnej w dużym stopniu zależy od warunków środowiskowych.

Rolnictwo Unii Europejskiej jest bardzo zróżnicowane, co wynika zarówno z odmiennych uwarunkowań klimatyczno-przyrodniczych, jak i historycznych. To olbrzymie zróżnicowanie dotyczy również jego zrównoważenia. Jednakże stopień zrównoważenia nie jest ściśle skorelowany ani z typem produkcyjnym, ani z warunkami klimatyczno-przyrodniczymi, ani nawet z krajem czy regionem. Jak stwierdza Matuszczak w oparciu o badania rolnictwa w regionach UE-25 [Matuszczak 2013], można wyróżnić pięć typów gospodarstw rolnych UE ze względu na poziom ich zrównoważenia, stosując zaproponowany przez tę autorkę wskaźnik syntetyczny poziomu zróżnicowania:

1. Gospodarstwa zrównoważone we wszystkich trzech aspektach.
2. Gospodarstwa wykazujące nadwyżkę w poziomie zrównoważenia ekonomicznego i społecznego, przy niedoborze zrównoważenia środowiskowego².
3. Gospodarstwa cechujące się niedoborem co do zrównoważenia ekonomicznego i społecznego, przy jednoczesnym nadmiernym poziomie zrównoważenia środowiskowego.
4. Gospodarstwa, w których jeden z trzech aspektów jest nadmiernie zrównoważony, a pozostałe są zrównoważone – jest to niewielka grupa gospodarstw.
5. Gospodarstwa wykazujące niedostateczny poziom zrównoważenia we wszystkich trzech aspektach.

Należy przy tym zaznaczyć, iż poziom zrównoważenia jest zależny od wielu różnych czynników i nie jest kategorią specyficzną dla konkretnego regionu, typu produkcyjnego czy wielkości gospodarstw, choć – jak wykazują badania Wrzaszcz, która analizowała poziom zrównoważenia indywidualnych gospodarstw rolnych w Polsce w aspekcie środowiskowym i ekonomicznym – zarówno typ rolniczy, jak i wielkość ekonomiczna determinują poziom zrównoważenia³ [Wrzaszcz 2012].

Problem zrównoważenia rolnictwa w UE jest na tyle złożony, iż trudno o jeden pasujący do wszystkich typów gospodarstw model wsparcia rolnictwa w dążeniu do wejścia na ścieżkę zrównoważonego rozwoju. W związku z tym WPR, jak i inne krajowe i wspólnotowe polityki muszą uwzględniać indywidualne różnice w aktualnym poziomie zrównoważenia oraz oferować instrumenty wsparcia, które będą najbardziej dopasowane do konkretnej sytuacji. Jest to zadanie niezmiernie trudne,

² Niedobór zrównoważenia należy tutaj rozumieć jako niespełnienie wszystkich kryteriów wymaganych do osiągnięcia zrównoważenia w danym obszarze, a nadwyżkę/nadmiar jako spełnienie wszystkich kryteriów, w odniesieniu do kryteriów ilościowych zaś – uzyskanie wskaźników znacząco przekraczających wymagane minimum.

³ Brak ujęcia aspektu społecznego nie pozwala jednak na uogólnienie tego wniosku na zrównoważenie rozumiane jako równowaga między trzema aspektami – społecznym, ekonomicznym i środowiskowym.

co za tym idzie, nie tylko kosztowne, ale również obarczone największym ryzykiem błędów.

3. Zrównoważenie rolnictwa w polityce UE

Zrównoważony rozwój należy do kluczowych celów Unii Europejskiej, co ma swoje odzwierciedlenie również w zapisach traktatowych⁴. Zrównoważony rozwój jest rozumiany bardzo szeroko i obejmuje takie kwestie, jak:

- Rozwój społeczno-gospodarczy.
- Zrównoważona konsumpcja i produkcja.
- Włączenie społeczne.
- Zmiany demograficzne.
- Zdrowie publiczne.
- Zmiany klimatyczne i energia.
- Zrównoważony transport.
- Zasoby naturalne.
- Globalne partnerstwo.
- Dobre rządzenie.

W przypadku rolnictwa istotny wkład tego sektora dotyczy przede wszystkim rozwoju społeczno-gospodarczego, zrównoważonej produkcji, problematyki dotyczącej zmian klimatycznych, wykorzystania energii i zasobów naturalnych. Natomiast w odniesieniu do polityki rolnej i handlowej dotyczącej produktów rolno-spożywczych można również podnosić kwestie globalnego partnerstwa⁵.

3.1. Zrównoważenie rolnictwa a strategia „Europa 2020”

W strategii „Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, powszechnie zwanej strategią Europa 2020, Komisja Europejska (KE) określiła priorytety rozwojowe Unii Europejskiej, którymi są:

1. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji.
2. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.
3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

⁴ Artykuł 3 Traktatu o Unii Europejskiej. Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej opublikowanego w Dz. Urz. UE 2012 C 326.

⁵ Chodzi o wpływ, jaki te polityki mają na rolnictwo poza UE, a zwłaszcza w państwach rozwijających się, dla których eksport produktów rolnych byłby szansą na przyspieszenie rozwoju. Jak wskazuje raport przygotowany na zlecenie KE w 2014 r., polityka preferencji handlowych dotyczących produktów rolnych nie wpływa negatywnie na skalę eksportu państw nimi objętych [Kantor Management Consultants 2014].

W strategii KE stwierdza, iż jedną z silnych stron UE jest „dobrze prosperujące i wysokiej jakości rolnictwo”. W tym dokumencie KE zobowiązała się również do opracowania wizji zmian strukturalnych i technologicznych, które są niezbędne, aby do 2050 r. UE była gospodarką „niskoemisyjną, efektywnie korzystającą z zasobów i odporną na zmiany klimatu”. Wskazano także, iż polityka UE wobec wsi i rolnictwa ma być włączona do instrumentarium służącego realizacji tych celów.

W powiązaniu ze strategią „Europa 2020” KE w listopadzie 2010 r. opublikowała komunikat „WPR do 2020 r.” (COM(2010)672). W dokumencie tym KE przedstawiła cele strategiczne WPR, które wynikają z wyzwań stojących przed unijnym rolnictwem. Wśród celów strategicznych znalazły się:

- Zagwarantowanie bezpieczeństwa żywnościowego w warunkach zmian klimatycznych wpływających na potencjał produkcyjny europejskiego rolnictwa.
- Wsparcie wspólnot rolniczych, które dostarczają „mieszkańcom Europy zróżnicowanej żywności wysokiej jakości produkowanej w sposób zrównoważony zgodnie z wymogami w zakresie ochrony środowiska, zasobów wodnych, zdrowia i dobrostanu zwierząt, zdrowia roślin oraz zdrowia publicznego”.
- Zachowanie żywotności wiejskich społeczności rolniczych.

W dokumencie KE dotyczącym WPR podkreślono ponadto znaczenie aktywnego zarządzania przez rolnictwo zasobami przyrodniczymi, co ma zapewnić zachowanie krajobrazu, przyczynić się do łagodzenia zmian klimatycznych oraz zachowania bioróżnorodności. Zwrócono również uwagę na to, iż ograniczenie lokalnej produkcji może się wiązać ze znacznym wzrostem emisji gazów cieplarnianych, co będzie skutkiem wzrostu natężenia transportu.

3.2. Zrównoważenie rolnictwa a WPR

Ostateczny kształt polityki rolnej obowiązujący w UE w okresie programowania 2014–2020 stanowi jedynie częściową realizację wstępnych założeń dotyczących tej reformy WPR. Istotną nowością w polityce rolnej UE jest wprowadzenie tzw. zazielenienia płatności. Jest to zestaw trzech praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska:

1. Dywersyfikacja upraw.
2. Utrzymywanie istniejących trwałych użytków zielonych.
3. Utrzymywanie na użytkach rolnych obszaru proekologicznego⁶.

Rolnicy muszą spełniać te wymogi, aby móc otrzymywać płatność z tytułu ich realizacji, na którą przeznaczono 30% kopert krajowych na płatności bezpośrednie. Należy przy tym zaznaczyć, iż nie są to jedyne praktyki prośrodowiskowe, które obowiązują rolników ubiegających się o płatności bezpośrednie. Już reforma WPR z 2003 r. wprowadziła szereg wymogów tzw. wzajemnej zgodności, które dotyczą głównie kwestii środowiskowych.

⁶ Zakres i forma wdrażania tych praktyk określone są w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013.

W kwestiach środowiskowych zachowano dotychczas obowiązujące instrumenty oraz wprowadzono możliwość zakładania systemów rolno-leśnych. Działanie rolnośrodowiskowe, obecnie zwane rolno-środowiskowo-klimatycznym, praktycznie nie zostało zmienione. Również w przypadku działań, które mogą wspierać zrównoważenie ekonomiczne i społeczne rolnictwa, nie nastąpiły znaczące zmiany w palecie działań stanowiących element II filaru WPR. Instrumentarium to nie spełnia pokładanych w nim nadziei. Co więcej, choćby w ocenie projektów inwestycyjnych kwestie środowiskowe brane są pod uwagę jedynie w przypadku inwestycji bezpośrednio związanych z ochroną środowiska⁷.

Choć zarówno wśród głównych priorytetów funkcjonowania UE, jak i w odniesieniu do WPR potrzeba zrównoważonego rozwoju są silnie podkreślane, to należy ocenić, czy UE w swojej polityce wobec wsi i rolnictwa faktycznie realizuje działania sprzyjające takiemu rozwojowi. Zważywszy na przedstawione wcześniej zróżnicowanie obecnego poziomu zrównoważenia rolnictwa, również instrumentarium wsparcia skierowane do tego sektora musi oferować różne sposoby osiągania poszczególnych aspektów zrównoważenia. Jak zauważa Kokoszka, polityka rolna UE w oparciu o swoje instrumenty dąży do zapobieżenia nadmiernej intensyfikacji produkcji rolnej oraz porzucania gruntów rolnych na obszarach o niekorzystnych dla rolnictwa warunkach gospodarowania [Kokoszka 2014].

WPR dostrzega również fakt, iż rolnictwo jest, a przynajmniej powinno być, dostarczycielem wielu dóbr publicznych⁸, dlatego poprzez system wymogów oraz działania rolno-środowiskowo-klimatyczne stara się zagwarantować dalsze ich dostarczanie, a nawet zwiększyć je w niektórych aspektach, w przypadku gdy doświadczenia z ostatnich lat wskazują, iż działalność rolnicza doprowadziła do spadku skali zaangażowania rolnictwa w dostarczanie dóbr publicznych – bioróżnorodność.

Za bardzo istotny i pozytywny krok należy uznać zwiększenie zainteresowania kwestią badań dotyczących rolnictwa i wdrażaniem innowacji. Są to działania, które nie przyniosą błyskawicznych efektów, ale pozwolą w dłuższej perspektywie inicjować nowe rozwiązania w rolnictwie. Jest to szczególnie ważne w obliczu zmian klimatycznych, do których należy dostosować praktyki rolnicze i typ upraw, aby unijne rolnictwo w dalszym ciągu było w stanie zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe obywatelom UE i mieć ważny wkład w światowy handel artykułami rolno-spożywczymi.

⁷ Pełne instrumentarium II filaru WPR zawiera rozporządzenie Rady i Parlamentu Europejskiego (UE) nr 1305/2013.

⁸ Obszerny przegląd literatury dotyczącej dostarczania przez rolnictwo dóbr publicznych znajduje się m.in. w publikacji [McVittie i in. 2009].

4. Zakończenie

Zrównoważony rozwój w obliczu obserwowanych zmian klimatycznych oraz procesu globalizacji staje się jeszcze bardziej ważny i potrzebny niż w momencie, gdy koncepcja ta pojawiła się w publicznym dyskursie. Rolnictwo jako sektor gospodarki najsilniej związany ze środowiskiem naturalnym, a jednocześnie z uwagi na kwestię bezpieczeństwa żywnościowego będący sektorem o charakterze strategicznym, stoi przed szczególnymi wyzwaniami. Z jednej strony musi zapewnić odpowiednią ilość dostępnej cenowo żywności, a z drugiej musi również dostarczać dobra publiczne, takie jak np. bioróżnorodność. Polityka UE stale ewoluuje. Systematycznie pojawiają się nowe inicjatywy mające na celu efektywniejsze i skuteczniejsze realizowanie priorytetów UE, które często dotyczą również rolnictwa, choć realizowane są w ramach innych polityk niż WPR⁹.

Wyniki analizy wskazują na to, iż WPR uwzględnia zarówno aspekty społeczne, ekonomiczne, jak i środowisko. Systematycznie rośnie przy tym znaczenie kwestii środowiskowych w instrumentarium WPR. Nadal jednak nie udało się wypracować skutecznego mechanizmu zbalansowanego powiązania tych trzech aspektów, który zapewniałby podniesienie efektywności realizowanych działań. Co więcej, nadal skuteczność WPR w realizowaniu jej celów jest bardzo ograniczona. Jak wskazują badania Gohina, likwidacja WPR nie wpłynęłaby znacząco na skalę produkcji unijnego rolnictwa, choć ograniczyłaby poziom zatrudnienia w sektorze o 11% [Gohin 2010].

WPR nadal pozostaje polityką negatywnie postrzeganą przez opinię publiczną, stąd zabiegi, aby uczynić ją polityką wspierania środowiska naturalnego poprzez wynagradzanie rolników za dostarczanie dóbr publicznych generowanych przez rolnictwo. Wydaje się jednak, iż to zadanie jest wciąż we wstępnej fazie realizacji i niezbędne są dalsze kroki w kierunku zwiększenia zrównoważenia rolnictwa.

Literatura

- Gohin A., 2010, *The CAP's Contribution to the collective welfare: A complex assessment*, [w:] Chambon N., Fernandes S. (eds.), *How to Reform CAP to Improve Agriculture's Contribution to the Europe 2020 Strategy?*, Notre Europe.
- Kantor Management Consultants SA, 2014, *Evaluation of Preferential Agricultural Trade Regimes, in particular the Economic Partnership Agreements (EPAs). Final report*, Unia Europejska, Luksemburg.
- Kokoszka K., 2014, *Ochrona środowiska na terenach wiejskich w świetle nowej perspektywy wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej 2014–2020*, [w:] Bartczek A., Rączaszek A. (red.), *Polityka go-*

⁹ Przykładem mogą być konsultacje społeczne prowadzone w okresie marzec-czerwiec 2015 r. dotyczące problemu emisji gazów cieplarnianych w sektorze rolnym, które były realizowane w kontekście ram polityki klimatycznej i energetycznej 2030.

- spodarcza w okresie transformacji i kryzysu*, Studia Ekonomiczne Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 166, s. 139–148.
- Komisja Europejska, 2010a, *Komunikat Komisji. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna.
- Komisja Europejska, 2010b, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. WPR do 2020 r.: sprostać wyzwaniom przyszłości związanym z żywnością, zasobami naturalnymi oraz aspektami terytorialnymi*, KOM(2010) 672 wersja ostateczna.
- Matuszczyk A., 2013, *Zróżnicowanie rozwoju rolnictwa w regionach Unii Europejskiej w aspekcie jego zrównoważenia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Mazur-Wierzbicka E., 2005, *Koncepcja zrównoważonego rozwoju jako podstawa gospodarowania środowiskiem przyrodniczym*, [w:] Kopycińska D. (red.), *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 33–44.
- McVittie A., Moran D., Thomson S., 2009, *A Review of Literature on the Value of Public Goods from Agriculture and the Production Impacts of the Single Farm Payment Scheme. Report Prepared for the Scottish Government's Rural and Environment Research and Analysis Directorate (RE-RAD/004/09)*, Land Economy and Environment Research Group.
- Our Common Future, 1987, Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (30.06.2015).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, Dz. Urz. UE L 347.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 z 17 grudnia 2013 r. ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009, Dz. Urz. UE L 347.
- Wrzaszcz W., 2012, *Poziom zrównoważenia indywidualnych gospodarstw rolnych w Polsce*, referat wygłoszony na międzynarodowej konferencji naukowej „Ekonomiczne, społeczne i instytucjonalne czynniki wzrostu w sektorze rolno-spożywczym w Europie” zorganizowanej przez IERiGŻ-PIB, 10–12 grudnia 2012 r., Ciechocinek.
- Żmija D., 2014, *Zrównoważony rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce*, [w:] Barteczek A., Rączaszek A. (red.), *Polityka gospodarcza w okresie transformacji i kryzysu*, Studia Ekonomiczne Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 166, s. 149–158.